

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

ALEXANDR SOLJENIȚIN

Arhipelagul Gulag

1918-1956

ÎNCERCARE DE INVESTIGAȚIE LITERARĂ

Părțile întâi și a doua

Traducere și note de
NICOLAE ILIESCU

EDITURA  UNIVERS
București • 2008

SUMAR

Partea ÎNTÂI – INDUSTRIA PENITENCIARĂ

CAPITOLUL 1	– Arestarea	13
CAPITOLUL 2	– Istoria canalizării noastre	29
CAPITOLUL 3	– Ancheta	84
CAPITOLUL 4	– Găitanele albastre	123
CAPITOLUL 5	– Prima celulă – prima iubire	149
CAPITOLUL 6	– Primăvara aceea	194
CAPITOLUL 7	– Sala mașinilor	234
CAPITOLUL 8	– Legea – copil	251
CAPITOLUL 9	– Legea se maturizează	283
CAPITOLUL 10	– Legea în floare	314
CAPITOLUL 11	– Pedepsa capitală	360
CAPITOLUL 12	– Tiurzak	379

Partea a DOUA – PERPETUUM MOBILE

CAPITOLUL 1	– Corăbiile Arhipelagului	403
CAPITOLUL 2	– Porturile Arhipelagului	434
CAPITOLUL 3	– Caravanele robilor	458
CAPITOLUL 4	– Din insulă în insulă	475

<i>Conținutul capitolelor</i>	497
<i>Abrevieri și sigle</i>	507
<i>Note</i>	513

CAPITOLUL 1

ARESTAREA

Cum se poate ajunge pe acest Arhipelag misterios? Ceas de ceas într-acolo se îndreaptă avioane, vapoare, trenuri, dar pe nici unul nu scrie locul destinației. Și vânzătorii de la casele de bilete, și slujbașii agențiilor Sovturist și Inturist vor fi mirați dacă le veți cere un bilet pentru aceste meleaguri. Ei nu au habar și nu au auzit nici de Arhipelag în ansamblu și nici de vreuna dintre numeroasele lui insulițe.

Cei care se duc să lucreze în administrația Arhipelagului ajung acolo prin școlile MVD.

Cei care se duc să păzească Arhipelagul sunt recrutați prin comisaratele militare.

Iar cei care se duc acolo să moară, precum dumneata și cu mine, cititorule, trebuie să treacă neapărat și exclusiv prin arestare.

Arestarea!! Este oare nevoie să spunem că ea constituie o răscruce a întregii dumitale vieți? O lovitură de trăsnet ce cade chiar asupra dumitale? O zdruncinare sufletească insuportabilă cu care nu toți se pot obișnui și deseori eșuează în nebunie?

Lumea are tot atâtea centre câte ființe vii există în ea. Fiecare dintre noi este centrul lumii, și universul se despică în două când ți se șulteră în față; „Ești arestat!“

Și dacă *tu* ești cel arestat, atunci ce se mai ține în picioare în vârtejul acestui cutremur de pământ?

Dar, cu mintea întunecată, incapabili să înțeleagă aceste perturbări ale universului, cei mai subtili și cei mai săraci cu duhul dintre noi, din toată experiența vieții lor, nu izbutesc în această clipă să scoată nimic altceva în afară de:

– Eu?? Pentru ce?!

Întrebare repetată de milioane și milioane de ori înaintea noastră și care n-a primit nicicând vreun răspuns.

Arestarea, într-o clipă și în mod stupefiant, te aruncă, te transportă, te transmută dintr-o stare în alta.

Pe ulița lungă și întortocheată a vieții noastre am alergat fericiți ori am trecut încet, nefericiți, pe lângă niște garduri, nesfârșite garduri de lemn, putrede, împrejmuri din chirpici, îngrădituri din cărămidă, beton, fontă. Nu ne-am întrebat niciodată – oare ce se află dincolo de ele? Nici cu ochiul, nici cu mintea n-am încercat să privim de partea cealaltă, și tocmai acolo își află începutul țara GULAG, chiar alături, la doi pași de noi. Și nu am observat în aceste garduri nenumăratele porțițe și uși ermetice ajustate, bine camuflate. Toate, toate aceste porțițe au fost pregătite pentru noi! Și iată, repede, una fatală s-a deschis larg, și patru mâini de bărbat, patru mâini albe, neobișnuite cu munca, dar apucătoare, ne înșfacă de picior, de mână, de guler, de căciulă, de ureche, ne târâsc ca pe un sac, în timp ce poarta din spatele nostru, poarta spre viața dinainte, este închisă pentru totdeauna.

Gata. Ești arestat!

Și nim-m-mic nu găsești să răspunzi la asta, în afară de acel behăit de mielușel:

– Eu?? Pentru ce-e??

Iată ce este arestarea: o lumină orbitoare și o lovitură care transferă dintr-o dată prezentul în trecut, iar imposibilul devine un prezent cu drepturi depline.

Și gata. Asta-i totul. Nu ești în stare să pricepi nimic altceva nici în prima oră, nici chiar în primele douăzeci și patru de ore.

În disperarea de care ești cuprins, pe dinainte îți licărește încă, precum o jucărie, lumina unei lumi de circ: „Este o greșală! Își vor da seama!“

Toate celelalte, care s-au cristalizat acum într-o imagine tradițională și chiar literară despre arestare, nu se vor acumula și nu se vor ordona de acum în memoria ta dezorientată, ci în memoria familiei tale și a vecinilor de apartament.

Țărăitul strident al soneriei în miez de noapte ori bătăile brutale în ușă. Intrarea bravă a cizmelor neșterse pe preșul de la prag ale vajnicilor agenți ai securității. Și în spatele lor – martorul, covârșit și speriat de moarte. (Ce nevoie o fi de acest martor? La așa ceva victimele nici nu îndrăznesc să se gândească, agenții au uitat și ei, dar așa se cuvine după instrucțiuni, și el trebuie să rămână acolo toată noaptea, iar spre dimineață să semneze. Pentru martorul ridicat din patul său este, de asemenea, un chin: să meargă noapte de noapte și să ajute la arestarea vecinilor și cunoscuților săi.)

O arestare tradițională mai înseamnă și pregătirile făcute cu mâini tremurătoare pentru cel ce va fi ridicat: un schimb de rufe, o bucată de săpun, ceva de mâncare, și nimeni nu știe ce trebuie, ce poți să iei cu tine și cum e mai bine să te îmbraci, iar agenții te grăbesc și te între-

rup: „Nu trebuie să luați nimic. Acolo o să vă dea mâncare. Acolo e cald“ (Minciuni, bineînțeles. Și te zoresc doar ca să te înspăimânte.)

Arestarea tradițională mai înseamnă și ceva pe urmă, după plecarea nenorocitului ridicat: ceasuri întregi de trebăluială prin apartament a forței străine de represiune, care sparge, taie, smulge de pe pereți și azvârle, golește dulapurile și sertarele, scutură, imprăștie, rupe; apoi mai înseamnă mormanul de lucruri îngrămădite pe dușumea, și trosnetul lucrurilor strivite sub tălpile cizmelor. Și nu există nimic sfânt în timpul unei percheziții! Când l-au arestat pe mecanicul Inoșin, în cameră se afla un sicriș cu corpul copilului său care tocmai murise. *Juristii* au aruncat copilul și au căutat și în sicriu. Și trântesc bolnavii din pat, și le rup pansamentele*. Și nimic în timpul unei percheziții nu va fi socotit absurd! De la colecționatul de antichități Cetveruhin au confiscat „atâtea file de uzazuri împărătești“ – și anume: uzazul privind sfârșitul războiului cu Napoleon, uzazul privind formarea Sfintei Alianțe și tedeumul împotriva holerei din anul 1830. De la cel mai bun cunoscător al Tibetului, Vostrikov, au confiscat prețioasele manuscrise tibetane vechi (elevii defunctului de-abia le-au smuls de la KGB după 30 de ani!). La arestarea orientalistului Nevski, au capturat manuscrisele tangute¹ (iar peste 25 de ani, pentru descifrarea lor, celui dispărut i s-a acordat post-mortem premiul Lenin). Lui Karger i-au sustras arhiva ostiaclor² de pe Enisei, au interzis scrierea pe care o inventase pentru ei și abecedarul, lăsând acest mic popor fără scriere. În limbaj intelectual îți ia mult timp să descrii toate astea, dar norodul zice despre o percheziție așa: *caută să culeagă ce n-au semănat*.

Tot ce s-a confiscat este luat și dus, ba uneori îl silesc chiar pe arestat să ducă – precum pe Nina Alexandrovna Palcinskaia, care a purtat pe umăr sacul cu hârtiile și scrisorile soțului răposat, un mare inginer rus veșnic activ – să ducă, deci, în spate până la ei, în gura lor larg deschisă, pentru totdeauna, fără puțință de întoarcere.

Iar pentru cei care au rămas după arestare, aceasta înseamnă trena lungă a unei vieți întoarse pe dos, a unei vieți distruse. Și încercarea de a duce celui arestat pachete. Dar de la toate ghișeele îți răspundea niște voci care parcă lătrau: „Asta nu figurează aici“, „Asta nu este!“ Și ca să ajungi la acest ghișeu, în zilele cumplite ale Leningradului,

* Când în anul 1937 a fost distrus institutul doctorului Kazakov, „comisia“ a spart recipientele în care se aflau lizatele inventate de el, deși în jur apăreau infirmii vindecați sau în curs de vindecare și implorau să fie păstrate aceste medicamente miraculoase. (Conform versiunii oficiale, lizatele erau socotite otrăv – atunci de ce nu le-au păstrat ca probe materiale?)

N.B.: Notele din subsolul paginii, marcate cu asterisc, aparțin autorului. Menționăm că în versiunea românească s-a respectat maniera, uneori originală, a autorului de a ortografia o seamă de cuvinte, sintagme, denumiri de instituții, evenimente, precum și noțiuni specifice universului sovietic și gulagovist (n. t.).

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

ALEXANDR SOLJENIȚIN

Arhipelagul Gulag

*** ***

1918-1956

ÎNCERCARE DE INVESTIGAȚIE LITERARĂ

Părțile a treia și a patra

Traducere și note de
ION COVACI

EDITURA  **UNIVERS**
București • 2008

5. Oksmann, Iulian Grigorievici (1894-1970), istoric al literaturii ruse, deținut vreme de mulți ani în lagăre.

6. Glezos, Manolis (n. 1921), comunist grec, erou al rezistenței.

Respect pentru Capitolul 4 – CÂTEVA DESTINE

1. Dobroliubov, Nikolai Alexandrovici (1836-1861), critic literar radical, socotit, alături de Cernîșevski, unul din părinții spirituali ai mișcării revoluționare ruse.

2. Tiutcev, Fiodor Ivanovici (1803-1873), poet, clasic al literaturii ruse.

3. Trimitere la cuvintele rusești *los* (elan) și *lisa* (vulpe).

SUMAR

Partea a TREIA – EXTERMINAREA PRIN MUNCĂ

CAPITOLUL 1	– Degetele Aurorii	7
CAPITOLUL 2	– Arhipelagul se naște din mare	21
CAPITOLUL 3	– Arhipelagul face metastaze	56
CAPITOLUL 4	– Arhipelagul împietrește	88
CAPITOLUL 5	– Pe ce se sprijină Arhipelagul	106
CAPITOLUL 6	– Au adus fasciști!	126
CAPITOLUL 7	– Viața de zi cu zi a băștinașilor	149
CAPITOLUL 8	– Femeia în lagăr	172
CAPITOLUL 9	– Oploșiții	190
CAPITOLUL 10	– În loc de politici	222
CAPITOLUL 11	– Loialiștii	245
CAPITOLUL 12	– Cirip-cirip-cirip	270
CAPITOLUL 13	– Șapte piei și încă șapte	287
CAPITOLUL 14	– Schimbă-ți soarta!	301
CAPITOLUL 15	– Șizo, BUR, ZUR	318
CAPITOLUL 16	– Socialmente apropiatii	326
CAPITOLUL 17	– Chiștocii	343
CAPITOLUL 18	– Muzele în GULAG	360
CAPITOLUL 19	– Zekii ca națiune	387
CAPITOLUL 20	– Dulăii la lucru	413
CAPITOLUL 21	– Lumea din jurul lagărelor	436
CAPITOLUL 22	– Construim	447

Partea a PATRA – SUFLETUL ȘI SÂRMA GHIMPATĂ

CAPITOLUL 1	– Elevație	465
CAPITOLUL 2	– ... Ori depravare	481
CAPITOLUL 3	– O libertate cu botniță	492
CAPITOLUL 4	– Câteva destine	511

Conținutul capitolelor	525
Abrevieri și sigle	541
Note	545

Ceea ce ar trebui cuprins în această parte este de necuprins. Pentru a concepe și a pricepe acest sălbatic adevăr, trebuie să-ți fi târât vieți de-a rândul zilele prin lagăre, prin aceste locuri unde, fără o înlesnire cât de cât, nu apuci să supraviețuiești nici măcar unei singure condamnări, căci lagărele au fost născocite pentru exterminare.

Urmarea: toți cei ce au sorbit până la fund, cei ce au gustat mai din plin sunt în mormânt; ei nu vor vorbi niciodată. *Esențialul* despre lagărele Arhipelagului nu va fi spus de nimeni, nicicând.

Și este mult peste puterile unui condei solitar întreaga întindere a acestei istorii și a acestui adevăr. În ce mă privește, m-am învrednicit doar de o fantă prin care se poate întrezări Arhipelagul, nicidecum de o vedere din turn. Dar, din fericire, au mai ieșit la suprafață câteva cărți și altele vor continua să apară. Poate că parcurgând *Povestirile din Kolîma* ale lui Șalamov cititorul va simți mai aievea necruțătorul duh al Arhipelagului și limitele deznădejzii omenești.

Dar pentru a afla gustul mării e de ajuns și o singură înghițitură.

CAPITOLUL 1

DEGETELE AUROREI

Degetele trandafirii ale zeiței Eos, cea atât de des invocată de Homer și pe care romanii o numeau Aurora, au mângâiat și primii zori ai Arhipelagului.

Când compatrioții noștri au aflat de la BBC că, potrivit cercetărilor lui M. Mihailov, în țara noastră existau lagăre de concentrare încă din 1921, mulți dintre noi (și mulți oameni din Occident) au fost siderați: atât de devreme? chiar din 1921?

Firește că nu! Firește, Mihailov greșea. În 1921, ele, lagărele entrare, erau în plină activitate (organizarea lor era deja în curs de *finalizare*). Mult mai corect ar fi să spunem că Arhipelagul a luat naștere sub salvele „Aurorei“.

Și cum ar fi putut să fie altfel? Să ne gândim puțin.

Oare nu ne-au învățat Marx și Lenin că vechiul mecanism de constrângere trebuie distrus și, în locul lui, creat de îndată unul nou? Or, mecanismul de constrângere include: armata (și nu ne miră faptul că la începutul anului 1918 Armata Roșie era deja creată); poliția (innoită și transformată în miliție încă înainte de restructurarea armatei); tribunalele (de la 24 noiembrie 1917) și închisorile. De ce, o dată instaurată dictatura proletariatului, ar fi trebuit să se târăgăneze crearea unui nou tip de pușcărie?

Ce mai, a zăbovi îndeobște cu pușcăria, fie ea veche sau nouă, nu se putea cu nici un chip. Încă în primele luni de după revoluția din octombrie, Lenin cerea „cele mai hotărâte și mai draconice măsuri pentru întărirea disciplinei“*. Or, cum să iei măsuri draconice fără pușcării?

Ce putea aduce nou, în această materie, statul proletar? Ilici căuta căi neabătătorite. În decembrie 1919, el preconizează o suită de pedepse ce includea „confiscarea întregii averi...”, privarea de libertate, expedierea pe front și la muncă forțată, pentru toți cei ce încălcă

* Lenin, *Sobranie socinenii (Opere)*, ed. a 5-a, vol. 36, p. 217.

prezenta lege^{*}. Se poate constata prin urmare că ideea de frontispiciu a Arhipelagului – munca forțată – a fost avansată încă în prima lună de după octombrie.

De altfel, Vladimir Ilici nu s-a putut abține să reflecteze asupra viitorului sistem represiv încă pe când mai ședea, pașnic, la taclale cu prietenul lui Zinoviev pe înmiresmatele fânețe din Razliv, în zumzet de bondari. Încă pe atunci, el estima, liniștindu-ne, că „reprimarea minorității exploataților de către majoritatea foștilor robi salariați este, relativ, un lucru util de lesnicios, simplu și firesc, încât va cere mult mai puțin sânge... și va costa umanitatea mult mai puțin decât reprimarea anterioară a majorității de către minoritate^{***}”.

Ei bine, cât ne-a costat această reprimare „relativ lesnicioasă“ de la începutul revoluției din octombrie? După calculele profesorului de statistică din emigrație I.A. Kurganov, din 1917 până în 1959, fără a pune la socoteală pierderile pricinuite de război, numai lichidările teroriste, represivile, foametea, mortalitatea sportivă din lagăre, plus deficitul de populație creat prin scăderea natalității, ne-au costat... 66,7 milioane de vieți omenești (iar fără acest din urmă deficit – 55 de milioane).

Șaizeci și șase de milioane! Cincizeci și cinci!

Rus ori străin – cum să nu-ți pierzi graiul?

Desigur, nu băgăm mâna-n foc pentru cifrele profesorului Kurganov, dar alte, oficiale, nu avem la dispoziție. De îndată ce vor fi tipărite cele oficiale, specialiștii le vor putea supune unei analize critice comparative. (Încă de pe acum, au început să apară unele cercetări, bazate pe secretoasa și lacunara statistică sovietică, – dar înfricoșătoarele cohorte ale celor uciși rămân aceleași.)

Interesante ar putea fi și cifrele ce urmează:

Ce organigramă avea aparatul *central* al temutei Secții a III-a, întinsă ca o cingătoare peste toată marea literatură rusă? La înființare – 16 oameni; în plină activitate – 45. Față de personalul unei secții guberniale a CEKA din fundul provinciei, e o cifră pur și simplu ridicolă. Ori: câți deținuți politici a găsit în țarista Închisoare a Popoarelor revoluția din februarie? (E momentul să ne amintim că, printre „deținuții politici“ din vechea Rusie, se numărau și expropriatorii, tâlharii și asasinii politici.) Undeva, toate aceste cifre există. Se pare că numai

* Ibidem, vol. 33, p.176.

N.B.: Notele din subsolul paginii, marcate cu asterisc, aparțin autorului. Explicațiile abrevierilor și cuvintelor derivate (cu excepția celor ce figurează în volumul I), precum și notele traducătorului, numerotate în cadrul fiecărui capitol, sunt amplasate la sfârșitul volumului. Reamintim că în versiunea românească s-a respectat maniera, uneori originală, a autorului de a ortografia o seamă de cuvinte, sintagme, denumiri de instituții, evenimente, precum și noțiuni specifice universului sovietic și gulagovist (n. t.).

** Ibidem, p. 90.

la Krestl¹ erau peste 50, încă 63 la Schlisselburg, vreo câteva sute s-au întors din deportare și din ocele Siberiei (din Centrala Alexandrovsk au fost eliberați circa 200) și apoi – câți vor mai fi zăcut în fiecare închisoare gubernială! Interesant – câți? Iată o cifră pentru Tambov, extrasă din ziarele locale ale vremii. Revoluția din februarie, deschizând larg porțile închisorii din Tambov, a găsit acolo 7 (șapte) persoane. La cea din Irkutsk, mult mai mulți – 20. (E de prisos să mai amintim că, din februarie și până în iulie 1917, nimeni nu a fost băgat la pușcărie pentru motive politice, iar după iulie au stat la închisoare tot doar indivizi izolați, în condiții cât se poate de lejere.)

Care a fost nenorocirea: cum primul guvern sovietic era unul de coaliție, o parte dintre comisariatele poporului au trebuit date socialiștilor-revoluționari de stânga și, din nefericire, printre acestea a început pe mână lor și comisariatul poporului pentru justiție. Ghidat de putredele concepții mic-burgheze despre libertate, acesta aproape că a dus la ruina sistemul punitiv; s-au dat sentințe mult prea blânde, iar principiul înaintat al muncii forțate a fost, practic, ignorat. În februarie 1918, președintele SNK, tovarășul Lenin, cerea creșterea numărului penitenciarelor și intensificarea reprimării penale^{**}, iar în mai, trecând deja la directive concrete, dădea indicația^{**} ca, pentru mită, să se administreze nu mai puțin de zece ani închisoare, *plus zece ani de muncă forțată*, adică, în total, douăzeci. O asemenea scală va fi putut părea, la început, pesimistă: cum, chiar și peste 20 de ani va mai fi necesară munca forțată? Dar noi știm că munca forțată s-a dovedit a fi o măsură cât se poate de viabilă și că ea este foarte populară chiar după 50 de ani.

Personalul închisorilor a rămas, încă multe luni după octombrie, cel de pe vremea țarismului, atât că au fost numiți comisari ai penitenciarelor. Luându-și nasul la purtare, temnicerii și-au organizat propriul *sindicat* („Uniunea personalului din penitenciare“) și au instaurat în administrația închisorilor principiul eligibilității! Nici deținuții nu s-au lăsat mai prejos; și ei aveau propria lor autoconducere. (Circulara NKIU din 24.04.18: oriunde este posibil, deținuții trebuie antrenați la autocontrol și autosupraveghere). O asemenea emancipare a deținuților („libertinaj anarhist“) nu corespundea, firește, obiectivelor dictaturii clasei de avangardă și nici nu contribuia la curățarea pământului rusesc de insectele dăunătoare. (Ce să mai vorbim, dacă nici nu fuseseră închise capetele închisorilor și, duminica, arestații noștri, sovietici, se duceau cu plăcere în lăcașul Domnului, fie și numai ca să se dezmoțosească.)

Firește, nici temnicerii țariști nu erau iremediabil pierduți pentru proletariat: cum-necum, ei dețineau o specializare importantă pentru obiectivele imediate ale revoluției. De aceea urmau „să fie selecționate din administrația penitenciară persoanele nu pe de-a-tntregul

* Ibidem, vol. 54, p. 391.

** Ibidem, vol. 50, p. 70.

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

ALEXANDR SOLJENIȚIN

Arhipelagul Gulag

* * *

1918-1956

ÎNCERCARE DE INVESTIGAȚIE LITERARĂ
Părțile a cincea, a șasea și a șaptea

Traducere și note de
NICOLAE ILIESCU

EDITURA  UNIVERS
București • 2008

din 1812 și în anii 1813-1814 a comandat cu succes corpul de armate ale cazacilor de la Don. Înmormântat la Novocerkassk.

3. Klodt, Piotr Karlovici (1805-1867), sculptor, reprezentant al clasicismului târziu.

4. A.I. Mikoian a fost și consilierul lui Hrușciiov în domeniul politicii externe. Specialist în situații dificile: trimis la Budapesta în timpul revoluției din 1956, în Cuba, 1962, după retragerea rachetelor sovietice. (Vezi și vol. I, p. 472, nota 33.)

5. Kozlov, Frol Romanovici (1908-1965), om politic. Din 1957 – președinte al Consiliului de Miniștri al RSFSR, din 1958 – prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al URSS. În 1960-1964 – secretar al CC al PCUS etc.

6. Suslov, Mihail Andreevici (n. 1902), om politic. Secretar al CC al PCUS (din 1947), membru al Prezidiului CC al PCUS (1952-1953, 1955-1956), membru al Biroului Politic al CC al PCUS, membru al Prezidiului Sovietului Suprem (1950-1954). A răspuns de problemele ideologice și ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

7. Aluzie la „Duminica sângeroasă“ (vezi nota 19, Cap. 5 – *Poezia sub lespede...*).

8. Din 4 mai 1961, care pedepsea parazitismul de la 1 la 5 ani de exil.

9. Brodski, Iosif Alexandrovici (1940-1996), poet. În 1964 (12 februarie) este arestat și condamnat pentru parazitism la cinci ani de exil, combinat cu muncă fizică. Sub presiunea opiniei publice mondiale, este eliberat după 1 an și 5 luni. Constrâns să emigreze, se stabilește în SUA (1972). În 1988 – laureat al Premiului Nobel pentru literatură.

10. Ginerelul lui Hrușciiov, redactor-șef al cotidianului guvernamental „Izvestia“.

11. *Bobină (katuska)* – termen maxim de condamnare prevăzut de un articol concret al Codului penal; *nouă grame de plumb* – pedeapsa capitală.

DUPĂ ÎNCĂ UN AN

1. Cel de-al patrulea congres al scriitorilor din URSS s-a deschis la 22 mai 1967. Soljenițin s-a adresat delegaților cu o scrisoare deschisă, în care demască prejudiciile pe care le aduce cenzura, precum și persecuțiile la care este supus el însuși.

[SCURT ISTORIC]

1. La 3 septembrie, Soljenițin află că Elizaveta Voronianskaia, care a dactilografiat *Arhipelagul GULAG* și a ascuns fără știrea lui un exemplar pentru ea, a fost interogată trei zile în șir la KGB și a mărturisit unde avea ascunzătoarea; după asta Voronianskaia a fost găsită spânzurată în camera ei. La două zile de la cele întâmplate Soljenițin face public acest lucru și dă dispoziții să se editeze *Arhipelagul...* în Occident.

SUMAR

Partea a CINCEA – OCNA

CAPITOLUL 1	– Sortiți pierzaniei	7
CAPITOLUL 2	– Zefirul revoluției	33
CAPITOLUL 3	– Lanțuri, lanțuri... ..	50
CAPITOLUL 4	– De ce ați tolerat?	70
CAPITOLUL 5	– Poezia sub lespede, adevărul sub bolovan	90
CAPITOLUL 6	– Un evadat convins	115
CAPITOLUL 7	– Motănelul alb	139
CAPITOLUL 8	– Evadări întâmplătoare și evadări pregătite inginereste	171
CAPITOLUL 9	– Băiețașii cu automate	192
CAPITOLUL 10	– Când în zonă arde pământul	200
CAPITOLUL 11	– Lanțurile ni le rupem pe dibuite	219
CAPITOLUL 12	– Cele patruzeci de zile ale Kenghirului	249

Partea a ȘASEA – EXILUL

CAPITOLUL 1	– Exilul în primii ani de libertate	291
CAPITOLUL 2	– Ciuma țărănească	304
CAPITOLUL 3	– Exilările se îndesesc	321
CAPITOLUL 4	– Surghiunul popoarelor	334
CAPITOLUL 5	– La sfârșitul sorocului	351
CAPITOLUL 6	– Fericirea exilului	365
CAPITOLUL 7	– Zekii în libertate	384

Partea a ȘAPTEA – STALIN NU MAI ESTE

CAPITOLUL 1	– Cum să privești astăzi peste umăr	407
CAPITOLUL 2	– Cărmuitorii trec, Arhipelagul rămâne	428
CAPITOLUL 3	– Legea în zilele noastre	459

PARTEA A CINCEA

OCNA

ALEXANDRU D. I. ION

Antologia Găgă III

Copyright 1973-1991 Republica Socială Rădăni
Personalitate Personală și înalte Personalitate

C. Univers Publishing House, Inc. 2008

Toate drepturile asupra conținutului în limba română aparțin
Editurii Libris

www.libris.ro

găgăni la: office@editurilibris.ro

ISBN 978-9975-71-11-3
ISBN 978-9975-71-12-7

CAPITOLUL 1

SORTIȚI PIERZANIEI

Revoluția este grozav de generoasă când este vorba de zor. Ea se grăbește să renunțe la o mulțime de lucruri. De pildă – la cuvântul *ocnă*. Iar acesta este un cuvânt frumos, cu greutate, nu poate fi comparat cu avortonul DOPR, nici cu alunecosul ITL. Cuvântul „ocnă“ se prăvălește asupra condamnatului de la înălțimea estradei judecătorilor ca o ghilotină cu încetinitor și încă din sala de judecată îi frânge coloana vertebrală, îi spulberă orice speranță. Cuvântul „ocnași“ este atât de cumplit, încât alți deținuți, nu ocnași, își zic între ei: aștia sunt, fără îndoială, ucigași! (Omul este înzestrat cu această însușire poltronă și salvatoare: să creadă că nu el este cel mai rău și nu el se află în cea mai proastă situație. Ocnașii poartă *numere!* Înseamnă că sunt dintre cei mai înrăiți! Pe noi însă n-or să ne numeroteze!... Aveți răbdare, n-o să scăpați, o să primiți și voi numere!)

Stalin îndrăgea tare mult cuvintele vechi, el știa că pe ele statele se pot ține veacuri de-a rândul. Fără nici cea mai mică necesitate proletară, el a transplantat cuvinte care fuseseră suprimate în pripă: „ofiter“, „general“, „director“, „suprem“*. Și după douăzeci și șase de ani de când revoluția din februarie a desființat ocna, Stalin a introdus-o din nou. Asta s-a întâmplat în aprilie 1943, când Stalin a simțit că arca lui a ieșit la liman. Cele dintâi roade civile ale victoriei naționale de la Stalingrad au fost: Decretul privind militarizarea căilor ferate (copiii și femeile să fie judecați de tribunal) și, peste o zi (17 aprilie), Decretul privind introducerea ocnei și spânzurătorii. (Spânzurătoarea este, de asemenea, un stabiliment vechi și bun, ce nu

* Notele din subsolul paginii, marcate cu asterisc, aparțin autorului. Notele traducătorului, numerotate în cadrul fiecărui capitol, sunt amplasate la sfârșitul volumului, care conține un index general de sigle și abrevieri. (Vezi și N.B. la vol. I pag. 9, vol II pag. 7.)

poate fi comparat cu un pocnet de revolver, spânzurătoarea prelungește moartea și permite să fie arătată detaliat și dintr-o dată unei mari mulțimi de privitori.) Toate victoriile următoare au trimis la ocnă și la spânzurătoare noi rezerve de oameni sortiți morții: mai întâi din Kuban și de pe Don, apoi din Ucraina de pe malul stâng al Niprului, din Kursk, Oriol, Smolensk. În urma armatei veneau tribunalele, pe unii îi spânzurau pe loc, în public, pe alții îi expediau în lagărele-ocne nou create.

Cel dintâi de acest fel a fost fără îndoială lagărul de la mina 17 din Vorkuta (curând, au urmat altele și în Norilsk, și în Djezkazgan). Scopul nici nu era ascuns: ocnașii trebuiau exterminați. Era un homicid fățiș, dar, în tradiția GULAG-ului, prelungit în timp, pentru ca deținuții sortiți pieirii să sufere cât mai multă vreme și să mai lucreze o perioadă de timp.

Ei erau instalați în „corturi“ șapte metri pe douăzeci, obișnuite în zonele nordice. Căpușite cu scânduri și presărate cu rumeguș, aceste corturi deveneau un fel de barăci ușoare. Un asemenea cort era prevăzut pentru optzeci de persoane, dacă erau utilizate sistem vagonaș², și pentru o sută – în cazul priciurilor comune. Ocnașii erau instalați câte două sute.

Asta însă nu era o restrângere³ de spațiu! Era doar o utilizare judicioasă a spațiului de locuit. Ocnașii aveau un regim de lucru, în două schimburi, de douăsprezece ore, fără nici o zi de odihnă, și astfel, întotdeauna, o sută erau la lucru, iar cealaltă – în baracă.

La locul de muncă erau înconjurați de escorta cu câini, oricine putea să-i bată după pofta inimii sau să-i îndemne la lucru înghiontindu-i cu automatul. În drum spre zonă⁴, după bunul plac al celor din escortă, coloana lor putea fi împroșcată cu rafale de automat, și nimeni nu cerea socoteală soldaților pentru cei morți. Coloana istovită a ocnașilor putea fi deosebită de departe cu ușurință de o coloană de simpli deținuți: oamenii de-abia își târau picioarele, chipurile lor erau răvășite de disperare și consternare.

Cele douăsprezece ore de lucru erau măsurate în cea mai lungă durată a lor. (La spart de piatră brută în viscoalele polare din Norilsk, li se dădea, în cele douăsprezece ore, o singură dată, zece minute de răgaz în încăperea unde se puteau încălzi.) Și cât de stupid erau folosite cele douăsprezece ore de *odihnă!* În contul acestor douăsprezece ore, ei erau duși dintr-o zonă într-alta, erau aliniați în coloană, erau percheziționați. În zona locativă erau introduși numaidecât într-un cort niciodată aerisit, fără ferestre, și încuiați acolo. În timpul iernii, în cort dănuia un aer dens, umed, împuțit și acru, pe care un om neobișnuit cu astfel de condiții nu l-ar fi suportat nici două minute. Zona locativă era și mai puțin accesibilă ocnașilor decât zona de lucru. Nu li se permitea niciodată să meargă nici la toaletă, nici la sala de

mese, nici la infirmerie. Pentru orice trebuință aveau fie un hârdău, fie un ghișeu. Ocna stalinistă din anii 1943-1944 însemna îmbinarea a tot ceea ce era mai rău într-un lagăr cu tot ceea ce era mai rău într-o pușcărie.

Ocna țaristă, după mărturia lui Cehov⁵, era mult mai puțin inventivă. Ocnașii din închisoarea Alexandrovsk (Sahalin) nu numai că puteau să iasă zi și noapte în curte și la toaletă (acolo nu era folosit hârdăul), dar și toată ziua în oraș! Astfel încât sensul autentic al cuvântului „ocnă“ – vâsleași să fie înlănțuiți lângă vâsle – îl înțelega doar Stalin.

În cele douăsprezece ore de „odihnă“ intra, de asemenea, controlul de dimineață și de seară al ocnașilor, care nu era o simplă verificare a numărului capetelor de vită, precum în cazul *zekilor*⁶, ci un apel amănunțit, nominal când fiecare dintre cei o sută de ocnași trebuia, de două ori pe zi, să-și strige, fără să se poticnească, numărul, numele lui nesuferit, prenumele și patronimicul, anul și locul nașterii, articolele, durata condamnării, cine l-a condamnat și când ia sfârșit condamnarea; iar ceilalți nouăzeci și nouă trebuiau, de două ori pe zi, să asculte toate acestea și să se chinuiască. Tot în contul acestor douăsprezece ore se distribuia de două ori hrana: castroanele cu mâncare se împărțeau prin ghișeu și tot prin ghișeu se înapoiau. Nici un ocnaș nu avea dreptul să lucreze la bucătărie ori să transporte gălețile cu hrană. Întregul personal de serviciu era alcătuit din hoși și, cu cât mai impertinent și mai necruțător îi escrocau pe blestemații de ocnași, cu atât mai bine trăiau ei înșiși și cu atât mai mulțumiți erau stăpânii ocnei: aici, ca întotdeauna pe seama articolului Cincizeci și Opt, coincideau interesele NKVD-ului și ale tagmei hoșilor.

Dar întrucât nu trebuiau să păstreze tabele pentru istorie, să se vadă că ocnașii erau exterminați și prin înfometare, conform acestor tabele lor li se cuveneau niște jalnice suplimente – vămuite de trei ori – sub formă de „rații pentru mineri“ și „gratificații alimentare“. Și toate acestea se realizau prin ghișeu, după o lungă procedură: strigarea nominală și schimbul castroanelor pe taloane. Și când, în sfârșit, puteau să se prăvălească pe prici și să adoarmă, din nou se deschidea ghișeul, din nou începea strigarea numelor și predarea acelorași taloane pentru a doua zi (*zekii* simpli nu-și băteau capul cu taloanele pentru castroane, ele erau primite și predate la bucătărie de către brigadier).

Astfel, din cele douăsprezece ore de „timp liber“, de-abia mai rămăneau patru ore liniștite pentru somn.

În plus, bineînțeles, ocnașilor nu li se dădea nici un ban, nu aveau dreptul să primească pachete, nici scrisori (în capul lor năuc, care le